

Czajkowski Piotr (1840-1893)

Ten rosyjski kompozytor i pianista uważany jest za jednego z najwybitniejszych przedstawicieli nurtu narodowego w muzyce europejskiej XIX wieku

Zainteresowania muzyczne Piotra Czajkowskiego ujawniły się bardzo wcześnie — już w wieku 4 lat napisał swój pierwszy utwór — piosenkę pt. *Nasza mama w Petersburgu*. Niezwłocznie też rozpoczął naukę gry na [fortepianie](#) u domowej nauczycielki. Zafascynował się też wtedy muzyką [Wolfganga Amadeusza Mozarta](#) i odtąd kompozytor ten stał się jego uwielbianym idolem i niedościgłym wzorcem. Uprawianie zawodu muzyka nie wchodziło jednak w grę, więc w 1850 r. Piotr podjął w Petersburgu naukę w szkole prawniczej. Nie zrezygnował jednak z dalszej nauki muzyki i gry na fortepianie. Gdy jako młody prawnik został zatrudniony w Ministerstwie Sprawiedliwości, kontynuował studia z zakresu kompozycji i instrumentacji. Wreszcie całkowicie porzucił karierę urzędniczą i poświęcił się wyłącznie muzyce. W 1866 r. wyjechał do Moskwy, gdzie rozpoczął działalność pedagogiczną w tamtejszym konserwatorium. Od tego też czasu intensywnie komponował. W latach 70. powstały takie arcydzieła jak [poematy symfoniczne](#), np. *Romeo i Julia* (1869 r.) i *Francesca di Rimini* (1874 r.), [opera](#) *Eugeniusz Oniegin* (lata 1877-78), [balet](#) *Jezioro łabędzie* (1876 r.), I [Koncert fortepianowy b-moll](#) (1875 r.), czy pierwsze cztery [symfonie](#).

Od 1877 r. do 1890 r. pozostawał w osobiwej, korespondencyjnej przyjaźni ze swą gorącą wielbicelką Nadieżdą von Meck, która postanowiła przekazywać mu stałą, doroczną pensję w znacznej wysokości 6000 rubli, aby mógł swobodnie zająć się komponowaniem. Od 1878 r. Czajkowski w zasadzie nieustannie był w podróży, zarówno po rodzinnym kraju, jak i za granicą. I komponował dzieła, które spotykały się z bardzo ciepłym przyjęciem przez publiczność i krytykę, jak np. opera *Mazepa* (1884 r.), V *Symfonia e-moll* (1884 r.), *Symfonia „Manfred”* (1885 r.), [Uwertura „Rok 1812”](#) (1880 r.) czy cztery [suity](#) orkiestrowe, w tym zatytułowana znamienne *suita Mozartiana* z roku 1887.

Piotr Czajkowski, V Symfonia e-moll op. 64

Siła twórcza i chęć podróżowania nie osłabły u Czajkowskiego nawet w ostatnich latach życia. W styczniu 1890 r. odbyła się premiera baletu *Śpiąca królewna*, w grudniu tegoż roku opery *Dama pikowa*, poprzedzona uroczystymi obchodami jubileuszu działalności muzycznej kompozytora. W 1892 r. powstał słynny balet *Dziadek do orzechów*. W czerwcu następnego roku Czajkowski otrzymał tytuł doktora honoris causa uniwersytetu w Cambridge, będący ukoronowaniem jego kariery kompozytorskiej. Po powrocie do kraju ukończył swą ostatnią, VI *Symfonię h-moll*, zwaną *Patetyczną*, pracował też nad III *Koncertem fortepianowym Es-dur*. Nie zdołał go skończyć — dość niespodziewanie umarł, najprawdopodobniej na cholera, choć niektórzy uważają, że prawdziwą przyczyną śmierci było wywołane długoletnią depresją samobójstwo.

Piotr Czajkowski, Suita z baletu Dziadek do orzechów op. 71a

Choć muzyka Czajkowskiego związana jest z tradycją europejskiego zachodu, pozostaje na wskroś rosyjska. Zawiera wiele artystycznie przetworzonych elementów rodzimego folkloru, które inspirowały następne pokolenia twórców rosyjskich, w tym [Igora Strawińskiego](#). Kochał czytać, i wiele dzieł klasycznej literatury przekształcił twórczo w balety lub opery, jak *Romeo i Julię* czy *Burzę* Szekspira, dzieła Puszkina (*Oniegin*) i poezję Byrona. Był mistrzem wielu form i gatunków muzycznych, w każdym udanie łącząc romantyczną siłę wyrazu z klasyczną przejrzyistością i elegancją formy. W dziedzinie muzyki baletowej wprowadził liczne innowacje, sprawiając, że partia orkiestry nie była już tylko akompaniamentem do tańca, lecz programowym podkładem dla akcji scenicznej.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Temat swej IV *Symfonii* nazwał Czajkowski *tematem losu*. Powraca on w całym dziele unifikując jego strukturę, podobnie jak dzieje się to w słynnej V *Symfonii* [Ludwiga van Beethovena](#).

Dziadek do orzechów to balet związany tematycznie ze świętem Bożego Narodzenia i adaptacja bajki Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna. Czajkowski wykorzystał w tym dziele brzmienie nowego, skonstruowanego w 1891 roku w Paryżu instrumentu — [celesty](#) (opisywanej jako *coś pomiędzy fortepianem a dzwonkami*). Podczas premiery w 1892 r. publiczność reagowała tak entuzjastycznie, że aż 6 razy trzeba było bisować.

Jednym z najbardziej znanych utworów Czajkowskiego jest *Uwertura Rok 1812*, poświęcona rosyjskiemu zwycięstwu nad wojskami Napoleona. Często gra się ją jako finał programów koncertowych, a jej partytura zawiera dźwięki wystrzałów z armaty.

Do posłuchania:

- *Koncert skrzypcowy D-dur* op. 35: [cz.1 Allegro](#), [cz. 2 Canzonetta](#), [cz. 3 Finale](#)

W Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [Suita z baletu *Dziadek do orzechów* op. 71a](#)

- [V Symfonia e-moll op. 64](#)

- [I Koncert fortepianowy b-moll](#)